tobak ELLER hälsa

#3 2016

Nyhetsbrev från Yrkesföreningar mot Tobak

För tre år sedan började YmT och andra organisationer under Tobaksfaktas ledning på allvar sin opinionsbildning för en strategi för en långsiktig utfasning av rökningen i Sverige. Förslaget var ett politiskt beslut inom närmaste åren om dels målet att 2025 ska rökningen ha minskat till mindre än 5 %, dels om en handlingsplan för att nå dit.

I TVÅ ÅR har vi hört folkhälsominister Gabriel Wikströms uppmuntrande stöd för visionen Tobacco Endgame – Rökfritt Sverige 2025. Senast återkom stödet i budgetpropositionen för 2017 som upprepar formuleringen i ANDT-strategin 2016-20: *”Regeringen vill se ett fortsatt minskat tobaksbruk där rökningen ska vara starkt reducerad och inte längre utgöra ett dominerande folkhälsoproblem. Regeringen ställer sig därför bakom målet om att nå ett rökfritt Sverige till år 2025, som drivs av ett antal organisationer som arbetar tobaksförebyggande.”*

BIDRAGANDE TILL DENNA utveckling har varit vår gemensamma mobilisering av mer än hundra organisationer som uttalat sitt stöd för Tobacco Endgame (TE) -tanken: Vi förstår behovet av en skärpning av tobakspolitiken, vi gillar fastställande av ett måldatum och vi inser behovet av – och vill delta i – en opinionsbildning som får regering och riksdag att fatta nödvändiga beslut.
En ökande andel av dessa organisationer utgörs glädjande nog av politiskt styrda församlingar – främst landsting och regioner men även kommuner och länsstyrelser, som därigenom ökar trycket på den nationella nivån att komma loss.

PÅ LÄKARESÄLLSKAPETS och Läkare mot Tobaks nyss avslutade symposium Tobacco Endgame – Swedish Style – se reportage i detta nummer – uttryckte TE-företrädare från Nya Zeeland, Irland och Finland liksom experter från USA sina förhoppningar att Sverige ska lyckas med att fasa ut rökningen. ”Om något land ska lyckas så borde det vara Sverige med låg rökprevalens, en långvarig snustradition och en politik inriktad på att minska ojämlikheter i hälsa”.

DET SOM KANSKE mest förvånade våra gäster var diskrepansen mellan ministerns tydliga stöd till TE och nivån på engagemang och resurser för detta arbete i departement och folkhälsomyndighet. Vårt försök till ”förklaring” – att hanteringen av EU:s tobaksproduktdirektiv och aktuella tilläggsförslag har tagit mycket plats – imponerade inte särskilt. När Irland för femton år sedan storsatsade – och bl. a. blev först med rökfria pubar! – inrättades ett National Office for Tobacco Control med 12 anställda… Vi ser fram mot en motsvarande investering i vårt land!

DET PARLAMENTARISKA LÄGET i riksdagen inser vi begränsar regeringens handlingsfrihet. Därför måste vårt opinionsbildande arbete fortsätta med ökande kraft i avsikt att få till ett partiöverskridande långsiktigt stöd och samsyn som överlever eventuella regeringsskiften. Att genomföra ett ”endgame” är en generationslång process – på samma sätt som ambitionen i regeringsdeklarationen att ”sluta påverkbara hälsoklyftor inom en generation”.

FRIVILLIGORGANISATIONERNAS HUVUDROLL i denna process menar vi är att informera och opinionsbilda för att öka politikens och hela samhällets acceptans för det långsiktiga målet 2025 och för de många åtgärder som krävs för att komma dit. Detta är ett långsiktigt åtagande – som blir möjligt enbart om samhället investerar långsiktigt i organisationernas verksamhet!

Hans Gilljam,
ordförande, Läkare mot Tobak

Göran Boëthius,
styrelseledamot, Läkare mot Tobak,
ordförande Tobaksfakta – oberoende tankesmedja

Tobaksfakta

- Tobaksanvändningen bland elever i årskurs 9 och årskurs 2 på gymnasiet i Stockholms län fortsätter att minska. Det är framför allt rökningen som minskar, medan snusanvändningen 2016 var ungefär lika stor som 2014.

- 25 % av flickorna i årskurs 2 på gymnasiet och 22 % av pojkarna röker dagligen eller ibland.

Källa: Stockholmsenkäten 2016

Tobaksfakta

- Det är stora skillnader mellan olika kommuner i länet när det gäller ungdomars tobaksvanor. I Upplands Väsby röker t. ex. 37 % av flickorna i årskurs 2 på gymnasiet, medan bara 13 % av de jämnåriga flickorna i Sundbyberg röker.

- Det totalt sett största tobaksbruket finns bland pojkar i gymnasiets årskurs 2 i Nynäshamn. 43 % av dem röker och/eller snusar dagligen eller ibland.

Sluta-Röka-Linjen och Tobaksfakta extrasatsar för ett bra genomförande av nya tobaksregler

En ny tobakslag gäller i Sverige sedan 20 maj i år och märks nu bland annat genom att det börjar dyka upp avskräckande varningsbilder på cigarettpaketen. Både Sluta-Röka-Linjen och Tobaksfakta – oberoende tankesmedja har fått extra medel för att kunna bidra till ett bra införande av de nya bestämmelserna.

Ann Post

På Sluta-Röka-Linjen finns en god beredskap för att ta emot fler samtal när varningsbilderna slår igenom, säger Ann Post, som är driftsansvarig:

– Vi ser fram emot att vi kommer att få fler samtal och förbereder oss för det.

Den nya lagen innebär att förpackningar för cigaretter och för rull- och vattenpipetobak ska ha så kallade kombinerade hälsovarningar, det vill säga hälsovarningar i text och bild. Varningarna ska täcka 65 procent av paketens fram- och baksidor. Förändringen är en följd av att Sverige, liksom övriga EU-länder, nu genomför EU:s nya tobaksproduktdirektiv. Detta och de nya bestämmelserna i den svenska tobakslagen säger också att tobaksvarans förpackning eller själva tobaksvaran inte får innehålla information om innehållet av tjära, nikotin eller kolmonoxid. Bakgrunden till denna ändring är att sådan information har visat sig missleda konsumenterna, som felaktigt kan tro att låga halter av vissa ämnen gör produkten mindre farlig att röka. Märkningen på förpackningen får inte heller antyda att produkten har miljöfördelar eller hänvisa till smak, doft eller tillsatser.

TILLVERKARNA FÅR SÄLJA slut sina lager av produkter med den gamla typen av förpackning fram till 20 maj nästa år, något som vissa tillverkare nu har hunnit göra. Sedan slutet av augusti har allt fler cigarettpaket med stora hälsovarningar med avskräckande bilder kommit ut på marknaden. Först ut var Prince. Under bilderna finns ett gult fält med texten Sluta-Röka-Linjen 020-84 00 00 hjälper personer som vill sluta röka, eller andra hänvisningar till linjen.

Ann Post berättar att en del rökare kontaktat Sluta-Röka-Linjen i tron att varningsbilderna ingår i en annonskampanj från linjen. Några har varit upprörda över bilderna som de upplevt som obehagliga. Hon har förståelse för att rökare kan tycka att vissa av bilderna är otäcka att se på, men framhåller samtidigt att det ju är just det som är meningen. Att fler kontaktar Sluta-Röka-Linjen ser hon som enbart positivt.

– Med tanke på den kompetens och erfarenhet som finns hos vår personal är jag övertygad om att vi kan hantera även upprörda samtal bra. Bara vi får kontakt med rökarna så kan vi tala med dem på ett sätt som ofta ökar möjligheten att de på sikt försöker sluta röka.

Sluta-Röka-Linjen har fått extra medel av regeringen för att möta det ökade behovet av sluta-röka-hjälp när de nya förpackningarna införs. Linjens personal kommer också att dokumentera hur många som ringer på grund av att de sett bildvarningar.

Dokumentationen ska ligga till grund för en utvärdering av effekten av de nya hälsovarningarna.

ÄVEN TOBAKSFAKTA – oberoende tankesmedja har fått extra medel med anledning av de nya tobaksreglerna. För att de nya reglerna ska få så god effekt som möjligt är det viktigt att de uppmärksammas och att allmänheten får kunskap om folkhälsoskälen bakom EU-direktivet och åtföljande lagändringar. Tobaksfakta har därför med stöd av folkhälsomyndigheten startat ett särskilt informationsprojekt som ska bidra till att öka allmänhetens kunskap och medvetenhet om viktiga nyheter i tobakslagen. En projektledare/kommunikatör har rekryterats för att under sex månader leda specialsatsningen, där olika typer av informationsmaterial kommer att produceras och spridas i ett flertal kanaler.

Tobaksindustrin satsade stort på årets Almedalsvecka

Med årets Almedals-vecka i backspegeln kan vi konstatera att yrkesföreningarna och andra tobaksförebyggande organisationer även i år kunde locka en hel del beslutsfattare och andra intresserade till ett antal innehållsrika aktiviteter.

Under tisdagen avlöste exempelvis intressanta seminarier på tobaksförebyggande tema varandra i konferenslokalen på Hotell Solhem. Yrkesföreningar mot Tobak och Tobaksfakta – oberoende tankesmedja – stod som arrangörer.

Men hur stor möjlighet har vi egentligen att slå igenom med våra folkhälsobudskap i det osorterade och växande marknadsmyllret av åsikter och kommersiella intressen som Almedalsveckan är? Det är en av de frågor som Margaretha Haglund, tobakspolitisk expert, har funderat extra över efter årets politikervecka i Visby.

– Tobaksindustrin har år för år tagit allt större plats på Almedalsveckan och den här gången var det tydligare än någonsin. De använde sina pengamuskler till bland annat att arrangera utställningar och sponsra en kvällstidnings medverkan och fick stort genomslag. Vi saknar de resurserna och slåss ur underläge, säger hon.

Medan ideella folkhälsoorganisationer försöker dra publik till undanskymda konferensrum, kan tobaksindustrin betala för exponering på Visbys mest synliga platser.

– Tobaksindustrin är tillbaka i finrummet, säger Margaretha Haglund.

Ett exempel från i år är Snusforumets Folkhälsohörna mitt på Donners plats, där snusets påstådda fördelar lyftes fram under ett 10-tal seminarier, ofta med kända gäster. Bakom Snusforumet står Svenska Snustillverkarföreningen som utgör en sammanslutning av företag som bedriver tillverkning, marknadsföring och försäljning av snus. I dag är Gotlandssnus, Skruf och Swedish Match medlemmar.

Imperial Tobacco, världens fjärde största tobaksbolag som äger Skruf, gjorde även ett inlägg i diskussionen om neutrala tobaksförpackningar genom en låtsasbutik där enbart ”neutrala” varor såldes. Och Margaretha Haglund berättar samtidigt att företrädare för Expressen till henne medgett att tidningens aktiviteter i Almedalen var sponsrade av Skruf. Hon ser detta som en förklaring till tidningens okritiska bevakning av debatten om neutrala förpackningar och till de snuspositiva aktiviteter som Expressen genomförde.

– Jag har ännu mer tappat mina illusioner om fria och oberoende medier. Och allra mest oroande är att ingen verkar reagera när jag tar upp detta. Är den här typen av kopplingar mellan kommersiella intressen och mediernas innehåll så vanliga och utbredda att det är accepterat i dag?

Margaretha Haglund frågar sig om det är meningsfullt för ideella folkhälsointressen att fortsätta kämpa för att höras I Almedalsbruset:

– Kanske kan vi nå politikerna på ett billigare och mer effektivt sätt?

Världsledande Endgame-experter på symposium i Stockholm

– Självklart kan vi stoppa tobaksepidemin, menade professor Ruth Malone.

– Den här epidemin skapades av människor och den kan stoppas av människor, sade professor Ruth Malone, University of California, när hon talade vid ett tvådagarssymposium i Stockholm om Tobacco Endgame – Swedish Style.

Symposiet arrangerades av Svenska Läkaresällskapet som är en av de för närvarande 116 organisationer som stöder opinionssatsningen Tobacco Endgame – Rökfritt Sverige 2025. Det ingick i Läkaresällskapets långa serie av Berzeliussymposier och bjöd på föreläsningar av en rad världsledande forskare och andra experter från bl.a. Sverige, Irland, USA, Nya Zeeland, Finland, Danmark och Belgien.

Professor Ruth Malone, framstående forskare på det tobaksförebyggande området och chefredaktör för den vetenskapliga tidskriften Tobacco Control, var en av symposiets första talare. Ruth Malone är en frontfigur i den internationella diskussionen om ett slutspel för tobaken i vår värld. År 2010 skrev hon en ledare i Tobacco Control där hon uppmärksammade och analyserade den växande folkhälsopolitiska trenden att vilja sätta ett slutdatum för tobaksepidemin och begreppet Tobacco Endgame myntades.

– Den diskussion vi nu för är en annan än den som handlar om att försöka minska tobaksskadorna. Att inse att det är möjligt att stoppa epidemin helt och hållet skapar helt nya perspektiv, sade hon.

LIKSOM MÅNGA ANDRA av talarna menade hon att det är möjligt för Sverige att nå målet att färre än 5 % röker år 2025. För att nå det krävs att tobakskonventionens åtgärder genomförs.

– Men enligt beräkningar som gjorts måste ni dessutom göra mer, sade hon och diskuterade möjligheter som att flytta in tobaksprodukterna på Systembolaget eller till liknande försäljningsställen.

Ruth Malone framhöll att opinionsbildning spelar en mycket viktig roll i Tobacco Endgame-arbetet i Sverige och övriga världen:

– Vi behöver få politikerna att se ett slutspel för tobaken som den enda möjligheten.

Tidsbrist och svårigheter att ta betalt hindrar tobaksprevention i tandvården

”Tandvården är beredd att ta ett större ansvar i det tobakspreventiva arbetet men det kräver att tobaksavvänjning blir kostnadsneutralt för patienten”. Det skriver Hans Göransson, ordförande i Sveriges Tandläkarförbund, och Lena Sjöberg, ordförande i Tandvård mot Tobak, i ett öppet brev.

Brevet är en kommentar till resultatet av en enkät om hur tandvården i dag arbetar med tobaksprevention. Enkäten ”Fimpar dina patienter?” har skickats ut till 1 000 anställda inom tandvården. 34 procent svarade. Drygt hälften av dem som svarat är tandhygienister och knappt hälften är tandläkare. Majoriteten ser tobaksprevention som en del av tandvårdens uppdrag. 75 % uppger att de alltid eller för det mesta frågar efter och diskuterar patientens tobaksvanor. Majoriteten journalför även tobaksbruket.

Men tandvårdspersonalen rapporterar samtidigt att det finns stora hinder för att ägna sig åt tobaksförebyggande samtal och åt tobaksavvänjning i tandvården. Tidsbrist är ett. Och två tredjedelar uppger att svårigheter att debitera är ett hinder.

”Idag finns möjlighet för tandvården att ta betalt för tobakspreventiva samtal som en ”förebyggande åtgärd”. Även om dessa samtal ingår i högkostnadsskyddet är det för många patienter betydligt dyrare än den tobaksavvänjning som bedrivs inom hälso- och sjukvården till sjukvårdstaxa. Detta leder till att tobakspreventiva samtal i tandvården idag inte blir av”, skriver Hans Göransson och Lena Sjöberg i det öppna brevet till socialdepartementet och till myndigheter och organisationer som arbetar med folkhälsofrågor.

Endast tre landsting erbjuder tobaksavvänjning i tandvården till hälso- och sjukvårdstaxa för patienten, med landstingsfinansierad kostnadstäckning för kliniken. Om sådana lösningar fanns överallt skulle, menar Hans Göransson och Lena Sjöberg, det tobakspreventiva arbetet kunna stärkas betydligt.

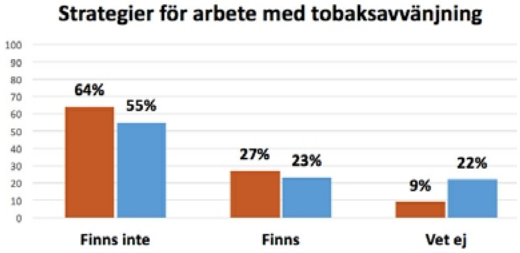

En majoritet av respondenterna (röd stapel representerar tandhygienist och blå tandläkare) uppger att det saknas strategier för arbete med tobaksavvänjning på kliniken.

Sverige

”Det finns stora skillnader i hälsa, sjukdomsrisk och förväntad livslängd mellan människor i olika yrken, med olika lång utbildning eller med olika stor inkomst. Högutbildade kvinnor och män kan nu räkna med nästan sex år längre liv än lågutbildade kvinnor och män. Dessa stora skillnader är inte värdigt ett land som Sverige.” Det skrev Olle Lundberg, ordförande i Kommissionen för jämlik hälsa när denna i slutet av augusti lämnade ett delbetänkande till regeringen. Betänkandet innehåller inga åtgärdsförslag men presenterar grunden för det fortsatta arbetet med förslag till hur ökningen av hälsoklyftorna ska kunna vändas.

Världen

Den 7-12 november 2016 är det dags för det sjunde världsmötet mellan den internationella tobakskonventionens parter (för närvarande 180 länder och unioner). Mötet, COP7 (COP=Conference of the Parties) hålls i New Delhi i Indien.

Efter en flerårig politisk process har Nya Zeeland nu fått en lag om reklamfria, standardiserade tobaksförpackningar. Därmed blev Nya Zeeland fjärde nation i världen att nå detta viktiga steg i det tobaksförebyggande arbetet. De standardiserade paketen med stora bild- och textvarningar väntas dyka upp på butikshyllorna under första delen av 2017.

Fler än tusen tobaksavvänjare har diplomerats

År 2005 presenterade Yrkesföreningar mot Tobak sin standard för utbildning till diplomerad tobaksavvänjare. Under de över tio år som gått sedan dess har fler än 1 000 avvänjare utbildats enligt standarden. Nätverket av utbildare fortsätter att växa och utvecklas.

Margareta Pantzar

– Ett av våra viktigaste mål är att kvalitetssäkra tobaksavvänjningen i Sverige. Behandlingen ska vara evidensbaserad och följa den senaste kunskapen, säger Margareta Pantzar, PmT, som samordnar arbetet med diplomutbildningarna.

Standard för utbildning till diplomerad tobaksavvänjare finns att läsa och ladda ned bland annat på www.psykologermottobak.org. Standarden revideras kontinuerligt vid behov och bygger på den mest aktuella evidensen när det gäller tobaksavvänjning.

– Grunden i vår metod är kognitiv beteendeterapi. Metoden Motiverande samtal är ett komplement, säger Margareta Pantzar.

I dag finns utbildning till tobaksavvänjare enligt YmT-standarden på 11 orter runt om i Sverige. De som håller dessa utbildningar ingår i ett nätverk av diplomutbildare. Dessa bjuds en gång per år (senaste gången var i mitten av september i år) in till en nätverksträff för erfarenhetsutbyte och kompetensutveckling. Närvaro krävs för att man ska få behålla rätten att diplomutbilda avvänjare.

Trots att över 1 000 tobaksavvänjare diplomerats sedan standarden sjösattes, är det på flera håll i landet svårt att få kvalificerad hjälp att sluta röka eller snusa.

– Vårt stora bekymmer är att många av dem som utbildas har svårt att få tid till att arbeta med tobaksavvänjning i sin tjänst, förklarar Margareta Pantzar.

– Det är väldigt olyckligt eftersom tobaksavvänjning har så mycket att erbjuda i form av hälsa och livskvalitet och påverkar positivt effekten av annan medicinsk behandling.

Ny folder om dem som har svårast att sluta

TOBAKSAVVÄNJNING MED PERSONER som behöver extra stöd heter en ny folder som har producerats av Psykologer mot Tobak i samarbete med Sjuksköterskor mot Tobak. Foldern är tänkt att ge påfyllning av hjälp och inspiration till tobaksavvänjare som möter rökare och snusare som har extra svårt att sluta. Innehållet ska inte ses som en beskrivning av metodiken utan lyfter fram de delar i YmT:s standardmodell för avvänjningsbehandling som är särskilt viktiga att fokusera på med någon som har svårt att sluta.

Foldern kan laddas ned eller beställas på www.psykologermottobak.org

Tobak eller Hälsa

ges ut av paraplyorganisationen **Yrkesföreningar mot Tobak** (www.tobaccoorhealthsweden.org) där fem föreningar samarbetar för en tobaksfri framtid.

Kansli:
Marianne Roos, Tel: 08-669 81 58
Besöksadress: Klara Östra Kyrkogata 10
Postadress: Box 738, 101 35 Stockholm
E-post: info@ymtkansli.org

Ansvarig utgivare: Lena Sjöberg, tel 070-663 68 34 e-post: lena@ymtkansli.org

Redaktör: Helene Wallskär, tel 070-228 20 98, e-post:helene@mediaproduktion.se
Dahlstedt & Wallskär mediaproduktion AB, Selmedalsringen 22, 129 36 Hägersten.

Yrkesföreningarna

LÄKARE mot TOBAK
www.doctors-againsttobacco.org

TANDVÅRD mot TOBAK
www.tandvardmottobak.org

SJUKSKÖTERSKOR mot TOBAK
www.sjukskoterskor-mottobak.se

LÄRARE mot TOBAK
www.lararemottobak.se

PSYKOLOGER mot TOBAK
organiserar även socionomer och folkhälsovetare
www.psykologermottobak.org

LärmT informerade på bokmässan

LÄRARE MOT TOBAK BESÖKTE BOKMÄSSAN under några hektiska septemberdagar och passade på att intervjua mässbesökare om deras inställning till att pensionspengar satsas i tobaksaktier.

560 personer intervjuades. Nästan ingen kände tidigare till att de var aktieägare i tobaksindustrin genom sina pensionsfonder. De flesta reagerade kraftigt mot att flera AP-fonder investerar våra pensionspengar i tobaksbolag.

På gång

Drogfokus i Uppsala
Uppsala kommun tillsammans med Uppsala universitet står som värd för drogFOKUS 2016 – en nationell konferens om alkohol, narkotika, dopning och tobak. Konferensen samlar beslutsfattare, strateger, utredare, samordnare, forskare och praktiker i två dagar, 19-20 oktober. Mer information: www.drogfokus.nu

LärmT på MP-dagar
Den 12-13 november besöker Lärare mot Tobak Miljöpartiets kommundagar.

Barnprojekt om mänskliga rättigheter
Den 17-19 november 2016 arrangeras mässan Mänskliga rättighetsdagarna, i Malmö. Projektet Barnets Rätt i Tobaksfrågan kommer att medverka som utställare.

Tobacco Endgame ur barnets perspektiv
Den 22 november är det dags för det sjunde i serien av konferenser inom satsningen Tobacco Endgame – Rökfritt Sverige 2025. Temat denna gång blir tobaksfrågan ur barnets perspektiv.

Konferens om rökfritt boende
För att uppmärksamma problemen med passiv rökning i flerbostadshus arrangerar Astma- och Allergiföreningarna i Örebro län, Astma- och Allergiförbundet, Unga Allergiker Bergslagen och Riksförbundet VISIR en konferens om rökfria hem. Konferensen hålls i ABF:s lokaler, Fredsgatan 18 i Örebro, kl. 13-17, onsdagen 23 november 2016. Fri entré. Anmäl senast 14 november på astmaoallergi.orebro lokal@gmail.com eller mobil. 076-101 67 56. Kontaktpersoner: Inger Brolin, Astma- och Allergiföreningen i Örebro e-post: astmaoallergi.orebrolokal @gmail.com, Marie-Louise Luther, ombudsman Astma- och Allergiförbundet e-post: marie-louise.luther@astmaoallergiforbundet.se.

Konferens om tobaksavvänjning
Samtal om tobak räddar liv är rubriken när Psykologer, Läkare, Sjuksköterskor och Tandvård mot Tobak åter arrangerar en konferens med kunskapspåfyllning om rådgivning och tobaksavvänjning. Målgruppen är aktiva tobaksavvänjare, tobaksavvänjare som ej är aktiva men vill bli det, utbildare i rådgivning och tobaksavvänjning, studenter samt övriga intresserade. Plats: Stockholm, datum: 25 november 2016, tid: kl. 10-16. Läs mer på www.psykologermottobak.org

LUFT ESKILSTUNA 14–15 SEPTEMBER 2017 SVERIGES STÖRSTA KONFERENS INOM TOBAKSOMRÅDET
LUFT ESKILSTUNA 14–15 SEPTEMBER 2017 SVERIGES STÖRSTA KONFERENS INOM TOBAKSOMRÅDET
LUFT ESKILSTUNA 14–15 SEPTEMBER 2017 SVERIGES STÖRSTA KONFERENS INOM TOBAKSOMRÅDET
Läs mer på: www.luftkonferens.nu